

MOŽNOSTI PREVENČIE OBCHODOVANIA S ĽUĎMI

Mgr. Petra Kutálková, zástupkyňa riaditeľky, La Strada, Česká republika, o. p. s.

„Moja dcéra chce odcestovať so svojim priateľom do zahraničia. Z ničoho nič opustila školu. Aj napriek tomu, že nepozná cudzí jazyk, priateľ jej sľubuje, že si spolu nájdu dobrú prácu. Čo mám robiť?“ „Už niekoľko dní pozorujem susedný statok. Býva tam asi 20 cudzincov. Zdá sa, že ich niekto stráži, že nemôžu ísť von. Každý deň ich odvážajú preč, asi za prácou...“ „V klube Y v meste X je žena, ktorú nútia na vykonávanie prostitúcie. Môžete jej pomôcť?“ „Cestujem do Talianska za prácou modelky. Ako si môžem overiť, že ma agentúra nepodvedie?“

S mnohými podobnými otázkami sa obracajú ľudia na INFO a SOS linku La Strada. Informácie o tom, že môžu zavolať, či o tom, že sa ich otázka môže týkať obchodovania s ľuďmi, získali väčšinou na základe niektorých z preventívnych aktivít.

Obchodovanie s ľuďmi

Obchodovanie s ľuďmi je možné zjednodušene chápať ako premiestňovanie ľudí pomocou nátlaku s cieľom vykorisťovať ich. K vykorisťovaniu môže dochádzať v podstate pri akomkoľvek druhu práce. Presná definícia obchodovania je vo väčšine európskych krajín daná trestnou legislatívou a vychádza z dokumentov OSN.

S ohľadom na geografickú polohu a ekonomické postavenie v Európe je ČR krajinou pôvodu obchodovaných osôb, tranzitnou aj cieľovou krajinou. K obchodovaniu s ľuďmi a vykorisťovaniu dochádza tiež vo vnútri štátnych hraníc. Podobne ako inde v Európe, v ČR sú známe prípady obchodovania v oblasti sex biznisu, ale aj napríklad v stavebníctve, lesníctve, sektore služieb, v potravinárskom priemysle či v drobnej výrobe. Ženy nútené na prostitúciu však stále tvoria významnú väčšinu známych obetí tejto trestnej činnosti.

Organizácia La Strada v ostatných pár rokoch poskytovala sociálne služby prevažne ženám a mužom, ktorí pochádzali z Ukrajiny, Bulharska, Kirgizska, Ruska, Mongolska, Slovenska, Rumunska, Macedónie, Vietnamu, Litvy, Brazílie a ďalších krajín. Medzi klientkami organizácie sú v posledných rokoch po dlhšej časovej odmlke tiež české ženy, ktoré nútili vykonávať prostitúciu v zahraničí a/alebo v Českej republike.

La Strada Česká republika

La Strada Česká republika, o. p. s. začala svoju činnosť v roku 1995, je jednou zo zakladajúcich organizácií Medzinárodného združenia La Strada s členskými organizáciami v ďalších ôsmich európskych krajinách (Bielorusko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Holandsko, Moldavsko, Poľsko, Ukrajina, Macedónia).

Cieľom organizácie je prispievať k odstráneniu obchodovania s ľuďmi a vykorisťovania a poskytovať podporu a ochranu vykorisťovaným, obchodovaným a vykorisťovaním a obchodovaním ohrozeným

osobám. O dosiahnutie tohto cieľa sa usilujeme prácou v troch oblastiach, ktorých vzájomné prepojenie umožňuje zohľadňovať potreby a problémy cieľovej skupiny vo všetkých činnostiach. La Strada poskytuje cieľovej skupine sociálne služby, venuje sa prevencii a vzdelávaniu a advokačnými aktivitami sa usiluje o systémové či legislatívne zmeny s cieľom predchádzať obchodovaniu s ľuďmi a vykorisťovaniu a chrániť práva a záujmy cieľovej skupiny.

Hlavnými princípmi práce sú rovnosť a nediskriminácia, ľudsko-právny prístup k problematike a tzv. empowerment – teda dôraz na elimináciu zraniteľnosti a závislosti a na posilňovanie vlastných zdrojov a kompetencií cieľovej skupiny.

Prevencia obchodovania s ľuďmi

Obchodovanie s ľuďmi má procesuálny charakter; obvykle sa začína náborom či ponukou pracovnej príležitosti, ktorá je veľakrát spojená s cestou do zahraničia. Jednotlivci či organizované skupiny väčšinou zneužívajú nedostatok informácií či ťažkú sociálnu a ekonomickú situáciu, v ktorej sa človek nachádza. Ponuka zárobku, ktorá sa skončí pracovným vykorisťovaním či nútenou prostitúciou, môže byť inzerovaná v celoštátnych médiách; môže však tiež byť od osoby, ktorú človek pozná zo svojho okolia. Obchodovanie má mnoho tvárí a foriem, podobne nastavené teda musia byť i preventívne aktivity. Smerujú k rozličným cieľovým skupinám a musia reflektovať špecifika a potreby tých, ktorých chcú osloviť.

Pôsobenie organizácie La Strada stojí na ľudsko-právnych princípoch. Do kampaní sa tieto princípy premietajú predovšetkým s dôrazom na posilňovanie kapacít cieľovej skupiny robiť informované rozhodnutia. Kampane nemoralizujú, nehodnotia ani sa nesnažia predchádzať pracovnej migrácii. Vo vizuálnej podobe nepoužívajú zobrazenia, ktoré majú zastrašiť či degradovať ľudskú bytosť na vec určenú na predaj. Kampane sú vždy naviazané na činnosť INFO a SOS linky, kam sa ľudia môžu obracať so žiadosťou o ďalšie informácie.

Vzdelávanie detí a mládeže

Všeobecné povedomie o obchodovaní s ľuďmi je základným kameňom prevencie. Informácie týkajúce sa rôznych foriem obchodovania, rizikových faktorov, možných ohrození i širších spoločenských súvislostí patria medzi tie, ktoré by mala mládež získať už v základných školách. Organizácia La Strada preto v súvislosti s kurikulárnou reformou českého školstva vytvorila na základe svojich dlhodobých skúseností s preventívnou prácou v školách pre špecializovaný portál Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy ČR metodické podklady určené vyučujúcim v základných a stredných školách.

Metodické listy *Obchodovanie s ľuďmi* (2005), *Novodobé otroctvo* (2005) a *Odvrátená tvár globalizácie – vykorisťovanie, nútené práce a obchodovanie s ľuďmi* (2008) sú kompletnou pomôckou, ktorú môžu použiť vo vyučovaní. Texty sú dostupné na adrese www.rvp.cz.

Prevencia zameraná na zraniteľné skupiny detí a mládeže

Na základe skúseností organizácie La Strada boli vytypované zvlášť zraniteľné skupiny mládeže. Ide napríklad o deti a mládež, ktoré majú skúsenosť s inštitucionálnou výchovou, a rómske dievčatá žijúce v sociálne vylúčených lokalitách.

V rámci česko-slovenského projektu boli v spolupráci s personálom týchto zariadení vytvorené obsiahle *Pracovné listy* (2008). Tie obsahujú súbor aktivít s cieľom posilňovať kompetencie detí a mládeže v oblastiach detských práv, rozhodovania v ťažkých životných situáciách s dôrazom na násilie páchané na deťoch, identifikáciu rizík spojených s používaním internetu a prevenciu obchodovania s ľuďmi. Aktivity realizované v rámci projektu boli doplnené o distribúciu „suvenírov“ v podobe zrkadielok, taštičiek a ďalších predmetov s číslom na INFO a SOS linku La Strada a sloganom kampane: „Cool je pýtať sa, rozhodnúť sa, požiadať o pomoc...“

Ako podklad na prevenčnú lekciu v sociálne vylúčených lokalitách bol na základe príbehu klientok organizácie La Strada a na základe skúseností pracovníčok nízkoprahových klubov vytvorený komixový seriál o rómskom dievčati menom Michala, publikovaný v zošite *Obchod s ľuďmi a nútená prostitúcia* (2006).

Prevenia obchodovania s ľuďmi v migrantských komunitách

Migranti a migrantky z tzv. tretích krajín či niektorých krajín Európskej únie sú špecifickými skupinami, ktoré sú ohrozené obchodovaním s ľuďmi a vykorisťovaním. Prevenia cielená na tieto skupiny sa môže realizovať tak v krajinách pôvodu týchto osôb, ako aj na území Českej republiky, kde môže dochádzať i k opakovanému vykorisťovaniu.

Základnou aktivitou v tejto oblasti je práca v teréne a šírenie informačných materiálov v cudzích jazykoch do vybraných migrantských komunit. Oboje slúži tiež ako prostriedok informovania, kde hľadať pomoc. Aktivity smerujú predovšetkým do ruskojazyčnej a vietnamskej komunity.

Kľúčovým materiálom je brožúra *Chcete pracovať v Českej republike?*, ktorá obsahuje základné informácie o cudzineckej a pracovnej legislatíve a sadu bezpečnostných odporúčaní pre rôzne situácie. Zo skúseností organizácie La Strada totiž vyplynulo, že zneužívanie neznalosti či nemožnosti prístupu k informáciám o možnostiach legálneho zamestnania a riešenia ďalších životných situácií je jedným z nástrojov používaných skupinami, ktoré obchodujú s ľuďmi či zneužívajú migrantov a migrantky na prácu za vykorisťujúcich podmienok. Ďalšie špecifické materiály sa pripravujú pre potreby jednotlivých jazykových skupín. Základné metódy práce a využívané materiály sú opísané v *Manuáli sociálnej inklúzie* (2008).

Prevenia zameraná na vzdelávanie zákazníkov komerčných sexuálnych služieb

Špecifickou oblasťou prevencie obchodovania s ľuďmi sú preventívno-vzdelávacie kampane smerujúce k mužom, ktorí si kupujú komerčný sex.

Kampane realizované v ČR sa snažia o vzdelávanie zákazníkov o fenoméne obchodovania s ľuďmi. Cieľom nie je, tak ako to je možné vidieť v iných štátoch, moralizovanie či snaha odradiť od využívania služieb sexworkeriek, ktoré tieto služby poskytujú so súhlasom. Hlavným zámerom je motivovať túto skupinu, aby sa zaujímala o pracovné podmienky a prípadnú (ne)dobrovoľnosť poskytovanej služby. Kampane ponúkajú informácie o tom, ako rozoznať obchodovanú osobu, a o možnostiach, ako jej pomôcť. Pomocou e-mailu či telefónu je zákazníkom umožnené anonymne informovať nevládne organizácie o tom, kde sa obchodovaná osoba nachádza. Prvou aktivitou tohto druhu na území ČR bola v roku 2005 modelová kampaň organizácie La Strada „*Používaj pusu*“, ktorá prostredníctvom kontroverzného vizuálu smerovala predovšetkým k po anglicky a po nemecky hovoriacim zákazníkom sexuálnych služieb. V roku 2007 Medzinárodná organizácia pre migráciu realizovala obdobne

zameranú kampaň so sloganom „*Neboj sa to povedať za ňu*“. Na účely tejto kampane, na ktorej sa podieľala Arcidiecézna charita a organizácia La Strada, boli tiež zriadené webové stránky v českom, anglickom a nemeckom jazyku. Viac informácií nájdete na stránkach <http://www.rekni-to.cz>.

Možností, ako predchádzať obchodovaniu s ľuďmi či minimalizovať jeho následky na ľudský život i na spoločnosť, je veľa. Mnoho je tiež ľudí, s ktorými sa obchoduje tak v Európe, ako i po celom svete. V ČR odhady hovoria o desiatkach až stovkách ľudí. Aj napriek tomu, že následky tejto trestnej činnosti nie sú na prvý pohľad viditeľné, je úsilie aj financie vložené do prevencie nutnou investíciou pre súčasnosť i budúcnosť.